

**Iceland
Liechtenstein
Norway grants**

KSIEGA DOBRYCH PRAKTYK POLSKICH W DZIEDZINIE GOZ

Raport

Autorzy:

Krzysztof Czerwionka, Katarzyna Kotecka, Magda Kasprzyk, Karolina Fitobór, Anna Wilińska-Lisowska, Magdalena Gajewska

Projekt: Sztum circular economy – odpowiedzią na współczesne wyzwania klimatyczne

*Projekt finansowany przez EEA Grants/Norway Grants
w Polsce*

SPIS TREŚCI

Spis treści

1. Wstęp	3
1.1. Sztum Circular Economy (SCE)	3
1.2. Cel raportu	3
1.3. Gospodarka o Obiegu Zamkniętym (GOZ)	3
1.4. Wprowadzenie do ram prawnych.....	4
1.5. Wprowadzenie do najlepszych praktyk	6
2. Regulacje prawne.....	7
2.1. Ramy europejskie.....	7
2.2. Ramy instytucjonalne.....	8
2.3. Ramy prawne i nowe ustawy w Polsce	9
2.4. Strategia	11
3. Najlepsze praktyki	15
3.1. Działania gmin	15
3.1.1. Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK)	15
3.1.2. Zbiór dobrych praktyk dotyczący efektywnego modelu działania PSZOK	16
3.1.3. Kampanie informacyjne	18
3.1.4. Punkty napraw i ponownego użycia	18
3.1.5. Współpraca międzygminna	21
3.2. Edukacja i świadomość	22
3.3. Finansowanie i opłaty	24
4. Podsumowanie i rekomendacje.....	26

1. WSTĘP

1.1. SZTUM CIRCULAR ECONOMY (SCE)

“SZTUM Circular economy – odpowiedzią na współczesne wyzwania klimatyczne” jest projektem realizowanym w ramach programu “Environment, Energy and Climate Change”. Projekt obejmuje działania pilotażowe, które mają na celu wsparcie wdrażania gospodarki o obiegu zamkniętym.

Głównym założeniem projektu było stworzenie nowego zintegrowanego programu, który wesprze implementację gospodarki o obiegu zamkniętym na poziomie lokalnym. Główną inwestycją projektu było stworzenie punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych dla gminy Sztum, wraz z halą napraw oraz magazynowania. Pozostałe środki obejmowały szereg rozwiązań, które umożliwiają wdrożenie najlepszych praktyk w procesach gospodarki cyrkularnej. Obejmują one stworzenie oferty edukacyjnej dla jak najszerszego grona społeczeństwa, zarówno dorosłych, jak również dzieci i młodzieży. Projekt przyczyni się do rozpowszechnienia idei zamykania obiegu odpadów w regionie oraz na arenie międzynarodowej poprzez cykl seminariów oraz międzynarodowych konferencji.

1.2. CEL RAPORTU

Celem tego raportu jest podsumowanie najciekawszych, inspirujących, jak również praktycznych działań oraz środków wdrożonych przez polskie gminy oraz organizacje pozarządowe do promocji wśród mieszkańców elementów procesów gospodarki o obiegu zamkniętym. Raport obejmuje wstęp teoretyczny, opis regulacji prawnych zarówno krajowych, jak i instytucjonalnych, a także opis wybranych najlepszych praktyk wraz z podsumowaniem oraz rekomendacjami dotyczącymi ich wdrażania.

1.3. GOSPODARKA O OBIEGU ZAMKNIĘTYM (GOZ)

Gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ) jest jednym z popularnych dziś terminów. Według parlamentu Unii Europejskiej¹, Gospodarka o obiegu zamkniętym jest definiowana jako “model produkcji i konsumpcji, który obejmuje dzielenie się, leasing, ponowne wykorzystywanie, naprawę, odnawianie i

¹ European Parliament. “Circular Economy: Definition, Importance and Benefits | News | European Parliament.” European Parliament, May 24, 2023. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20151201STO05603/circular-economy-definition-importance-and-benefits>.

recykling istniejących produktów tak długo, jak to możliwe”. Zatem głównym celem GOZ jest zredukowanie ilości tworzonych odpadów do minimum poprzez wydłużenie cyklu życia produktów. Dodatkowym aspektem jest potencjał na tworzenie dalszej wartości poprzez produktywnie wykorzystanie materiałów zatrzymanych w gospodarce dzięki recyklingowi. GOZ jest więc odejściem od liniowego modelu ekonomicznego.

Jakie są plusy przejścia do Gospodarki o obiegu zamkniętym?

Recykling oraz ponowne użycie materiałów spowalnia zużycie naturalnych zasobów oraz zmniejsza całkowitą roczną emisję gazów cieplarnianych, co przyczynia się do redukcji negatywnego wpływu na ekosystemy oraz bioróżnorodność. Rosnąca ilość odpadów stanowi coraz większy problem nie tylko w Europie, ale również na świecie. Bardziej niezawodne produkty, zmodernizowane systemy odpadowe oraz uwzględnianie środowiska już na etapie projektowania wpłynęłyby na zmniejszenie ilości odpadów.

W skali europejskiej przejście do GOZ oznaczałoby mniejsze ryzyko związane z dostawami surowców oraz zależnością od importu niektórych surowców. GOZ może również zwiększyć konkurencyjność oraz stworzyć nowe miejsca pracy. Przewiduje się, że w samej Unii Europejskiej do 2030, 700 000 miejsc pracy powstanie na skutek zmian podejścia z gospodarki liniowej na GOZ².

Przeprowadzone badania wskazują również bezpośredni pozytywny wpływ GOZ na 5 z 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju³, podjętych przez kraje członkowskie ONZ (w tym przez Polskę) podczas Konferencji Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zrównoważonego rozwoju⁴.

1.4. WPROWADZENIE DO RAM PRAWNYCH

Podkreślenia wymaga fakt, że w Polsce działania związane z GOZ nie są nowym zagadnieniem. Zarówno administracja publiczna, jak i instytucje naukowe i przedsiębiorcy od wielu lat realizują poszczególne elementy GOZ, choć często inaczej je nazywają. Działania implementowane dotychczas pod

² European Parliament. “Circular Economy: Definition, Importance and Benefits | News | European Parliament.” European Parliament, May 24, 2023. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20151201STO05603/circular-economy-definition-importance-and-benefits>.

³ Suzan van Kruchten, and Freek van Eijk. “Circular Economy & SDGs.” Netherlands Enterprise Agency, Holland Circular Hotspot and Government of Netherlands, 2020. https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/3228_brochure_sdg_-_hch_cmyk_a4_portrait_-_0520-012.pdf.

⁴ gov.pl. “Cele zrównoważonego rozwoju.” Governmental. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. Accessed September 4, 2023. <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/cele-zrownowazonego-rozwoju>.

hasłem zielonej gospodarki, czystszej produkcji, zrównoważonego rozwoju lub niskoemisyjności niejednokrotnie przyczyniają się do „zamykania obiegu”, ponieważ ich podstawowym celem jest często to, żeby produkt był jak najbardziej wydajnie wytwarzany i wykorzystywany, a odpady po nim zagospodarowane w sposób optymalny ekonomicznie i środowiskowo.

W dniu 10 września 2019 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia "Mapy drogowej transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym".

Z inicjatywy Ministerstwa Środowiska, resortu współpracującego z Ministerstwem Rozwoju i Technologii we wdrażaniu GOZ, w 2017 roku powstał program pilotażowy pn. Gospodarka o obiegu zamkniętym w gminie, finansowany ze środków Narodowego Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Pilotaż był realizowany do 2020 roku i wzięły w nim udział trzy gminy: Łukowica (woj. małopolskie), Tuczno (woj. zachodniopomorskie) i Wieluń (woj. łódzkie).

Do priorytetów Polski w ramach GOZ należą:

1. Innowacyjność, wzmocnienie współpracy pomiędzy przemysłem i sektorem nauki, a w efekcie wdrażanie nowatorskich rozwiązań w gospodarce.
2. Stworzenie europejskiego rynku na surowce wtórne, na którym łatwiejszy byłby ich przepływ.

⁵ <https://kampania17celow.pl/inicjatywy/goz-w-praktyce/>

3. Zapewnienie wysokiej jakości surowców wtórnych, które wynikają ze zrównoważonej produkcji i konsumpcji.
4. Rozwój sektora usług⁶.

1.5. WPROWADZENIE DO NAJLEPSZYCH PRAKTYK

W rozdziale 3 tego raportu opisane zostały wybrane najlepsze praktyki wdrożone przez polskie gminy do promocji wśród mieszkańców elementów procesów gospodarki o obiegu zamkniętym. Praktyki te obejmują: punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK), zbiór dobrych praktyk dotyczący efektywnego modelu działania PSZOK, kampanie informacyjne, punkty napraw i ponownego użycia, a także współpracę międzygminną. Na podstawie tych praktyk przygotowane zostały rekomendacje do ich wdrażania.

⁶ <https://www.gov.pl/web/rozwój-technologie/rada-ministrow-przyjela-projekt-mapy-drogowej-goz>

2. REGULACJE PRAWNE

2.1. RAMY EUROPEJSKIE

Fundamenty koncepcji Gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) ukształtowały się w ramach polityki i strategii Unii Europejskiej, począwszy od VI programu działań w zakresie środowiska naturalnego, jak wyznaczyła Decyzja 1600/2002/WE z 22.07.2002⁷. W tym kontekście priorytetowo podkreślono konieczność promowania rozsądnej eksploatacji zasobów naturalnych oraz właściwego zarządzania odpadami, z naciskiem na zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów oraz ograniczenie ilości generowanych odpadów. W kolejnych dokumentach Unii Europejskiej znacząca uwaga została przywiązana do zarządzania w pełnym cyklu życia produktu, co objęło wykorzystanie metody analizy cyklu życia (LCA), wprowadzenie oznaczeń ekologicznych oraz udział w europejskim systemie ekozarządzania i audytu (EMAS)⁸.

Oprócz tego, GOZ weszła w krąg regulacji unijnych wraz z inicjatywą Zielonego Ładu Europejskiego⁹, który stanowi strategiczną wizję transformacji gospodarczej UE w kierunku zrównoważonego rozwoju. Wspomniany plan działania, zgodnie z Komunikatem COM(2014) 398 z 2014 r., definiuje GOZ jako model gospodarki, który ma na celu utrzymanie jak najdłużej wartości dodanej produktów oraz eliminację odpadów. W 2015 r., zgodnie z dalszymi adaptacjami, GOZ zmieniła swoje oblicze, stając się gospodarką, w której wartość produktów, materiałów i zasobów utrzymywana jest tak długo, jak to możliwe, a generowanie odpadów jest minimalizowane, jak to określa Komunikat COM(2015) 614. Implementacja GOZ na poziomie lokalnym staje się kluczowym elementem realizacji celów zrównoważonego rozwoju w UE, wspierając zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych i efektywniejsze gospodarowanie zasobami.

Dodatkowo, unijna dyrektywa ramowa w sprawie odpadów (2008/98/WE) wprowadza hierarchię gospodarowania odpadami, kładąc nacisk na zapobieganie, ponowne wykorzystanie, recykling, inne formy odzysku oraz unieszkodliwianie. Te kierunki działania zbieżne są z ideą GOZ, co dodatkowo podkreśla

⁷ Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego

⁸ Kulczycka J., Gospodarka o obiegu zamkniętym w polityce i badaniach naukowych, Wydawnictwo IGSMiE, PAN, Kraków, 2019

⁹ KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY EUROPEJSKIEJ, RADY, KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW Europejski Zielony Ład, COM/2019/640 final

znaczenie i spójność działań podejmowanych na poziomie europejskim w celu promowania zrównoważonego zarządzania zasobami i minimalizacji odpadów.

Gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ) stanowi kluczowy element zarówno Zielonego Ładu Europejskiego, jak i dyrektywy plastikowej¹⁰, kładąc nacisk na zrównoważone gospodarowanie zasobami i minimalizację generowanych odpadów. W kontekście Zielonego Ładu Europejskiego, GOZ jest fundamentalną strategią dążącą do transformacji gospodarczej w kierunku bardziej zrównoważonego modelu, uwzględniając aspekty ekologiczne, społeczne i gospodarcze. Celem jest osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 roku poprzez optymalne wykorzystanie zasobów oraz minimalizację emisji gazów cieplarnianych. Dyrektywa plastikowa, z kolei, stanowi konkretne działanie w ramach Zielonego Ładu, skupiając się na redukcji zużycia jednorazowych plastikowych produktów oraz ograniczeniu zanieczyszczenia plastikiem w środowisku. Poprzez zakazy, ograniczenia oraz promowanie alternatywnych rozwiązań, dyrektywa plastikowa wspiera cele GOZ, zwłaszcza w kontekście minimalizacji odpadów poprzez zmniejszenie ilości plastikowych odpadów wprowadzanych do środowiska.

Współdziałanie GOZ, Zielonego Ładu Europejskiego i dyrektywy plastikowej na poziomie polityki i strategii UE zapewnia spójność działań mających na celu promowanie gospodarki o obiegu zamkniętym. Poprzez ograniczenie zużycia surowców, promowanie recyklingu i odzyskiwania surowców wtórnych, oraz wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, te inicjatywy mają na celu przemodelowanie systemów produkcyjnych i konsumpcyjnych w Europie w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. W ten sposób, GOZ staje się kluczowym narzędziem realizacji celów Zielonego Ładu, a dyrektywa plastikowa jest jednym z konkretnych środków wspierających ten proces poprzez redukcję plastikowych odpadów.

2.2. RAMY INSTYTUCJONALNE

W Polsce główne instytucje odpowiedzialne za gospodarkę odpadami na poziomie administracji krajowej to:

1. Ministerstwo Klimatu i Środowiska, które jest odpowiedzialne za kształtowanie polityki środowiskowej, w tym również zarządzanie gospodarką odpadami. Ministerstwo nadzoruje i koordynuje działania innych instytucji w tym obszarze

¹⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/904 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie zmniejszenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko

2. Inspekcja Ochrony Środowiska, która jest organem nadzoru środowiskowego kontrolującym przestrzeganie przepisów dotyczących gospodarki odpadami.
3. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) pełni rolę organu odpowiedzialnego za kontrolę i wspieranie działań związanych z utylizacją odpadów powstałych w sektorze rolniczym.
4. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) finansuje projekty z zakresu ochrony środowiska, w tym również gospodarki odpadami, na poziomie krajowym.

Na poziomie wojewódzki za gospodarkę odpadami odpowiadają:

1. Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska (WIOŚ), ich zadanie jest związane z kontrolą i nadzorem nad gospodarką odpadami na terenie danego województwa.
2. Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) finansują projekty z zakresu ochrony środowiska, w tym związane z gospodarką odpadami, na poziomie regionalnym.

Na poziomie lokalnym za gospodarkę odpadami odpowiadają:

1. Starostwa Powiatowe odpowiadają za organizację i nadzór nad systemem gospodarki odpadami na terenie danego powiatu, są odpowiedzialne za współpracę z gminami oraz nadzór nad zakładami przetwarzającymi odpady.
2. Gminy, które są podstawowym ogniwem w zarządzaniu odpadami, ponieważ to na ich terenie gromadzone są odpady komunalne. Gminy mają obowiązek organizowania systemu gospodarki odpadami, w tym zbierania, segregacji, przetwarzania i utylizacji odpadów komunalnych.

2.3. RAMY PRAWNE I NOWE USTAWY W POLSCE

Zarządzanie odpadami w Polsce regulowane jest przez szereg przepisów prawnych, które mają na celu nie tylko ochronę środowiska, ale również zapewnienie efektywności i sprawiedliwości systemu. Głównym aktem prawnym regulującym kwestie odpadów jest Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. 2013 poz. 21)¹¹¹.

Motywy przewodnim Ustawy o odpadach jest nakaz prowadzenia gospodarki odpadami w sposób zapewniający ochronę środowiska oraz życia i zdrowia ludzi. W związku z tym wprowadzono hierarchię sposobów postępowania z odpadami, czyli wieloetapowy proces opisany dokładniej w kolejnych podrozdziałach aktu prawnego.

¹¹¹ Dz. U. z 2013 r. poz. 21 z późn. zmianami

Należą do nich:

- zapobieganie powstawaniu odpadów,
- przygotowywanie do ponownego użycia,
- recykling,
- inne procesy odzysku,
- unieszkodliwienie.

W celu motywowania i egzekwowania zasad, które spisano w Ustawie o odpadach, stosuje się instrumenty ekonomiczne, a także inne środki zachęcające do dbania o środowisko, między innymi: system opłat proporcjonalnie dostosowany do ilości wytwarzanych odpadów, ulgi podatkowe, systemy zwrotu kaucji, czy wspieranie badań i innowacji do wdrażania technologii recyklingu.

Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gmin¹² wraz z późniejszymi zmianami określa:

1) zadania gminy oraz obowiązki:

a) właścicieli nieruchomości,

b) właścicieli lokali w budynku wielolokalowym, w którym ustanowiono odrębną własność lokali, osób, którym służy tytuł prawny do lokalu w budynkach wielolokalowych, osób faktycznie zamieszkujących lub użytkujących te lokale lub osób faktycznie zamieszkujących lub użytkujących lokal należący do spółdzielni mieszkaniowej - dotyczące utrzymania czystości i porządku;

2) warunki wykonywania działalności w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów;

3) warunki udzielania zezwoleń podmiotom świadczącym usługi w zakresie uregulowanym w ustawie;

4) obowiązki wytwórców odpadów komunalnych w zakresie selektywnego zbierania tych odpadów.

¹² Dz. U. 1996 Nr 132 poz. 622 z późn. zmianami

Samorządy, jako główne podmioty odpowiedzialne za gospodarkę odpadami na poziomie lokalnym, muszą zatem nawigować w skomplikowanym krajobrazie prawodawczym.

Oprócz ogólnokrajowych przepisów, samorządy często stają przed wyzwaniem dostosowania lokalnych regulacji do dynamicznie zmieniających się standardów i oczekiwań społecznych. Od zarządzania punktami zbiórki po implementację nowoczesnych technologii, wszystko to musi być zgodne z obowiązującymi przepisami. Wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań musi uwzględniać zarówno aspekty techniczne, jak i prawne. Samorządy muszą zapewnić, że wszelkie nowości są w pełni zgodne z przepisami, co może wymagać ścisłej współpracy z organami regulacyjnymi oraz ekspertami w dziedzinie prawa środowiskowego¹³.

Przestrzeganie regulacji prawnych jest kluczowe nie tylko dla uniknięcia sankcji, ale również dla zapewnienia, że system zarządzania odpadami jest skuteczny, sprawiedliwy i transparentny. Samorządy, dbając o zgodność z prawem, równocześnie budują zaufanie społeczności lokalnej oraz przyczyniają się do realizacji szeroko pojętych celów ekologicznych.

Zarządzanie odpadami w kontekście przepisów prawnych to nie tylko wyzwanie, ale również szansa na innowacje i poprawę. Zmieniające się regulacje mogą być katalizatorem dla wprowadzania nowych technologii i praktyk, które będą jeszcze skuteczniejsze w ochronie środowiska i służeniu społeczności⁹.

2.4. STRATEGIA

W 2015 r., po przeprowadzeniu konsultacji publicznych, opracowany został polski non-paper identyfikujący główne priorytety Polski w zakresie GOZ, które powinny znaleźć się w ówczesnie opracowywanym przez Komisję Europejską komunikacie Zamknięcie obiegu – plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym.

Aby osiągnąć wyżej wymienione priorytety powstała Mapa drogowa GOZ. Celem Mapy drogowej GOZ jest z jednej strony wskazanie działań horyzontalnych, które dotyczyłyby jak największego wycinka życia społeczno-gospodarczego. Z drugiej strony w Mapie drogowej GOZ dokonano priorytetyzacji

¹³ <https://www.molok.com/pl/blog/zarzadzanie-odpadami-samorzady>

obszarów, których rozwój umożliwi wykorzystanie szans stojących przed Polską, a jednocześnie będzie stanowić odpowiedź na obecnie istniejące lub spodziewane zagrożenia.

W rozdziale I Mapy drogowej GOZ „Zrównoważona produkcja przemysłowa” zwrócono uwagę na istotną rolę przemysłu w polskiej gospodarce oraz nowe możliwości jego rozwoju. W rozdziale II „Zrównoważona konsumpcja” wskazano na konieczność podjęcia działań dotyczących tego – dotychczas często niedocenianego w kontekście jego wkładu w transformację w kierunku GOZ – etapu cyklu życia. Rozdział III „Biogospodarka” dotyczy gospodarowania surowcami odnawialnymi (cyklu biologicznego GOZ), które w polskich realiach wydaje się mieć niewykorzystany potencjał. Rozdział IV „Nowe modele biznesowe” wskazuje możliwości przeorganizowania sposobów funkcjonowania różnych uczestników rynku w oparciu o ideę GOZ. Rozdział V dotyczy wdrażania, monitorowania i finansowania GOZ¹⁴.

Dodatkowo każde z województw w Polsce GOZ uwzględniło w swoich planach i strategiach wskazując konkretne działania (Tabela 1). Zadania i plany związane z realizacją GOZ ujęte są nie tylko w Wojewódzkich Strategiach Rozwoju. Odpowiednie zapisy dotyczące GOZ pojawiają się również w planach gospodarki odpadami, programach ochrony środowiska oraz w strategiach innowacji.

Tabela. 1. GOZ w Strategiach Rozwoju województw w Polsce¹⁵

Województwo	Data uchwalenia strategii	Kierunki rozwoju/ Cele strategiczne/ Działania
dolnośląskie	20 września 2018 r.	1. Cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska i dziedzictwa kulturowego 2. Cel operacyjny 4.6. Rozwój gospodarki cyrkularnej <ul style="list-style-type: none"> • wsparcie przedsięwzięć na rzecz zmniejszenia zużycia surowców oraz ograniczenia wytwarzania odpadów w procesach produkcyjnych; wsparcie projektów wykorzystujących rynek surowców wtórnych i „re-manufacturing”; • edukacja społeczna na rzecz gospodarki cyrkularnej (kampanie społeczne, kampanie świadomościowe); • rozwój modeli biznesowych wspierających rozbudowane systemy serwisowania i napraw produktów.
kujawsko-pomorskie	21 grudnia 2020 r.	Kierunki rozwoju: - Środowisko przyrodnicze - Infrastruktura techniczna
lubelskie	29 marca 2021 r.	Cel strategiczny 1: Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych Cel operacyjny 1.2. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne;

¹⁴ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/rada-ministrow-przyjela-projekt-mapy-drogowej-goz>

¹⁵ GOZ w strategiach i planach województw w Polsce – Portal Gov.pl

Księga dobrych praktyk polskich w dziedzinie GOZ

		<p>- stymulowanie rozwoju tego sektora poprzez wykorzystanie na większą skalę rozwiązań GOZ;</p> <p>Cel strategiczny: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu</p> <p>Cel strategiczny 2: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych</p> <p>Cel operacyjny 2.4. Ochrona walorów środowiska</p> <p>- zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dotyczącej oszczędzania zasobów i energii oraz idei GOZ;</p> <p>Cel strategiczny 3: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu</p> <p>Cel operacyjny 3.2. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw;</p> <p>- stymulowanie przedsiębiorstw do stosowania rozwiązań pozwalających na optymalizację procesów wytwórczych w oparciu o GOZ.</p>
lubuskie	15 lutego 2021 r.	<p>Cel strategiczny 1: Inteligentna, zielona gospodarka regionalna</p> <p>Cel operacyjny 1.2: Rozwój zielonej gospodarki, w tym energetyki przyjaznej środowisku;</p> <p>- Wspieranie produkcji przyjaznej środowisku i przechodzenia na GOZ, w szczególności projektowanie i wdrażanie:</p> <p>- niskoodpadowych technologii produkcji,</p> <p>- efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku (w tym recyklingu),</p> <p>- unieszkodliwiania (w tym termicznego) i przekształcania odpadów.</p>
łódzkie	6 maja 2021 r.	<p>3.5.1. Rozwój infrastruktury w kierunku GOZ</p> <p>1.3.1. Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw, m.in. system wsparcia dla nowo powstałych podmiotów, zakładający m.in. dofinansowanie działalności w pierwszym okresie ich funkcjonowania, wsparcie szkoleniowo-doradcze, dofinansowanie rozwiązań innowacyjnych oraz z zakresu GOZ a także wsparcie wdrażania nowych modeli biznesowych oraz nowoczesnych i proekologicznych rozwiązań wśród MŚP, w tym z zakresu GOZ np. wykorzystujących metodologię analizy cyklu życia produktu,</p> <p>1.4. Rozwój sektora rolnego i zwiększenie jego konkurencyjności - Ważnym wyzwaniem będzie ograniczenie strat i marnotrawienia żywności oraz zarządzanie łańcuchem żywnościowym odwołującym się do koncepcji GOZ</p> <p>3.5. Racjonalizacja gospodarki odpadami</p>
małopolskie	17 grudnia 2020 r.	<p>Cel główny: Gospodarka</p> <p>Cel szczegółowy: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka;</p> <p>6.GOZ</p> <p>6.1. Upowszechnianie zasad GOZ</p> <p>6.2. Kadry dla wdrażania zasad</p> <p>6.3. Efektywne wykorzystanie produktów, surowców i odpadów;</p> <p>6.4. Rozwiązania regulacyjne na rzecz GOZ</p>
mazowieckie	24 sierpnia 2021 r. (projekt)	<p>Środowisko i energetyka</p> <p>- Działania w kierunku GOZ</p> <p>4. Rozwój wyspecjalizowanej gospodarki</p> <p>4.3. Wzmacnianie zielonej transformacji przedsiębiorstw w kierunku GOZ</p> <p>13. Poprawa jakości środowiska</p> <p>13.2. Wdrożenie spójnego systemu gospodarki odpadami, możliwie bliskiego GOZ</p>

Księga dobrych praktyk polskich w dziedzinie GOZ

opolskie	Projekt marzec 2021	Cel Polityki 2: „Bardziej przyjazna dla środowiska bezemisyjna Europa” (w tym transformacja sektora energetycznego, przejście na GOZ, dostosowanie do zmian klimatu i zarządzanie ryzykiem);
podkarpackie	28 września 2020 r.	1. Gospodarka i Nauka 1.4. Gospodarka cyrkularna (Gospodarka obiegu zamkniętego) Dostosowanie procesów gospodarczych do warunków wynikających ze współczesnych standardów środowiskowych 1.4.1. Gospodarka cyrkularna, jako kierunek dalszego, zrównoważonego rozwoju gospodarki regionu
podlaskie	27 kwietnia 2020	Cel strategiczny: Dynamiczna gospodarka 1.4 Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego
pomorskie	12 kwietnia 2021 r.	Cel strategiczny: Trwałe bezpieczeństwo
śląskie	19 października 2020 r.	Cel strategiczny: Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa – czysta i sprawiedliwa transformacja energetyki, zielone i niebieskie inwestycje, gospodarka o obiegu zamkniętym, przystosowanie do zmiany klimatu oraz zapobieganie ryzyku
świętokrzyskie	29 marca 2021 r.	Cel strategiczny: Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie 1.3.6. Dążenie do zrównoważonego rozwoju w oparciu GOZ, w tym biogospodarki
warmińsko-mazurskie	18 lutego 2020 r.	przechodzenie na gospodarkę o obiegu zamkniętym (gospodarka odpadami, ekoinnowacje, gospodarka zasobooszczędna, zielona przedsiębiorczość, czystsza produkcja, przedłużanie czasu życia obecnych na rynku produktów itp.); Cel strategiczny: Mocne fundamenty
wielkopolskie	27 stycznia 2020 r.	Cel strategiczny: Rozwój infrastruktury z poszanowaniem środowiska przyrodniczego Wielkopolski ☑ Działania na rzecz racjonalnej gospodarki odpadami – promowanie transformacji w kierunku GOZ
zachodnio-pomorskie	28 czerwca 2019 r.	Pomorze Zachodnie – lider niebieskiego i zielonego wzrostu zapewniającego wysoką jakość życia mieszkańców.

3. NAJLEPSZE PRAKTYKI

3.1. DZIAŁANIA GMIN

3.1.1. PUNKTY SELEKTYWNEJ ZBIÓRKI ODPADÓW KOMUNALNYCH (PSZOK)

PSZOK to miejsce, które umożliwia mieszkańcom oddawanie różnego rodzaju odpadów komunalnych, takich jak zużyte baterie, chemikalia gospodarstwa domowego, zużyte farby, elektrośmieci, meble czy inne odpady, które nie powinny trafić do zwykłego kosza na śmieci. Odpady zbierane w PSZOK-u podlegają procesowi selektywnej zbiórki i późniejszej recyklingowi lub bezpiecznemu utylizowaniu.

PSZOK-i mają na celu promowanie zrównoważonego gospodarowania odpadami poprzez umożliwienie mieszkańcom odpowiedniej segregacji i utylizacji różnorodnych odpadów. W miejscach tych często znajdują się specjalne kontenery lub stanowiska do oddawania konkretnych kategorii odpadów, co ułatwia proces recyklingu oraz ogranicza negatywny wpływ na środowisko.

W gminach, w których funkcjonują tego typu punkty, notuje się mniejszy strumień odpadów zmieszanych odbieranych bezpośrednio od mieszkańców.

Zgodnie z uchwalonymi wojewódzkimi planami gospodarki odpadami (WPGO) i planami inwestycyjnymi na lata 2016-2022, w Polsce działają 1752 PSZOK-i na obszarze 69 proc. gmin. Na jeden punkt przypada średnio 21 tys. 661 mieszkańców.

Analiza 16 zaktualizowanych WPGO wskazuje, iż w PSZOK-ach najczęściej zbieranych jest odpadów budowlanych i rozbiórkowych. Drugą grupę stanowią odpady wielkogabarytowe, kolejną zaś – odpady biodegradowalne (bez papieru). Do punktów przekazywane są też odpady surowcowe oraz opakowania z tych materiałów.

W nieznacznym ilościach do PSZOK-ów dostarczane są zużyte baterie i akumulatory, przeterminowane leki i różnego rodzaju substancje chemiczne (farby, detergenty, kwasy, oleje itp.). Wiąże się to z przekazywaniem tego typu odpadów do innych miejsc, które są włączone w system gospodarowania odpadami na terenie gmin (np. zużyte baterie trafiają do specjalnych pojemników zlokalizowanych głównie w placówkach oświatowych - na podstawie współpracy z organizacjami odzysku,

przeterminowane leki - do aptek) lub przyjmują te odpady z mocy obowiązującego prawa (np. zużyte akumulatory, zużyty sprzęt AGD/RTV można pozostawić w sklepie przy zakupie nowego egzemplarza)¹⁶.

3.1.2. ZBIÓR DOBRYCH PRAKTYK DOTYCZĄCY EFEKTYWNEGO MODELU DZIAŁANIA PSZOK

Bezpośredni wpływ na efektywność PSZOK-u ma jego lokalizacja. Pod inwestycję należy szukać miejsca, które będzie miało przede wszystkim walor funkcjonalny, czyli pozwoli mieszkańcom (również tym, którzy nie są zmotoryzowani) dotrzeć do punktu i korzystać z zakresu jego usług. Dodatkowo zasięg działania nie powinien być zbyt duży. Zaleca się, by w miastach przekraczających 100 tys. mieszkańców stworzyć sieć punktów, które będą w stanie efektywnie obsłużyć dużą liczbę mieszkańców, czyli w miejscach o dużej gęstości zaludnienia. Przykładem dobrej praktyki w tym zakresie są PSZOK-i w Szczecinie, które funkcjonują pod nazwą Ekoportów. W tym ponad 400-tysięcznym mieście funkcjonuje osiem tego typu obiektów (Rys. 1). Na każdy z nich przypada średnio 50,6 tys. mieszkańców¹⁷.

Rys. 1 Lokalizacja Ekoportów w Szczecinie¹³

¹⁶ <https://www.portalsamorzadowy.pl/gospodarka-komunalna/wszystko-o-pszok-ach-koszty-dzialanie-statystyki,104956.html>

¹⁷ Rekomendacje dla budowy sieci napraw i ponownego użycia oraz wytyczne dotyczące minimalnej funkcjonalności punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych dla jednostek samorządu terytorialnego.- przygotowane przez firmę SWECO Consulting sp. z o.o.

Praktyka pokazuje, że najczęściej wizyt w PSZOK-ach notuje się w godzinach popołudniowych w soboty, poniedziałki i piątki. Z tego też względu warto, aby operator PSZOK dostosował godziny jego pracy do preferencji lokalnej społeczności, umożliwiając oddanie odpadów w dogodnych dla mieszkańców godzinach. Jeśli zaś chodzi o rozplanowanie kontenerów, magazynów i boksów w PSZOK-u, to decyzje takie powinny zapaść już na etapie planowania punktu. Sprzyjać temu będzie dokładna analiza strumienia odpadów, jaki wytwarzają gospodarstwa domowe. Ważne, by unikać schodów, drabinek i ciasnych miejsc. Należy zadbać o otwarte przestrzenie, rampy wjazdowe, które pozwolą na bezproblemowe poruszanie się osobom na wózkach (odpowiednie nachylenie ramp).

Wzorcowym przykładem zorganizowania działalności PSZOK-u jest „Gratowisko” (Rys. 2) - jeden z trzech PSZOK-ów zlokalizowanych na terenie Poznania. Jest to duży obiekt, odpowiednio oznakowany, którego godziny otwarcia odpowiadają na potrzeby lokalnej społeczności (poniedziałek - piątek 8.00-17.00, soboty 8.00-14.00)¹³.

Rys. 2. PSZOK „Gratowisko”¹⁸

¹⁸ <https://www.zzo.pl/pl/zakres-dzialalnosci/pszok-punkt-selektywnego-zbierania-odpadow-komunalnych>

3.1.3. KAMPANIE INFORMACYJNE

Efektywna działalność PSZOK-u i zrównoważona gospodarka odpadami nie jest możliwa bez systematycznej kampanii informacyjnej, skierowanej do mieszkańców, która wyjaśnia rolę i zadania punktu oraz zachęca do korzystania z jego usług. Reklama tego miejsca powinna być ciągłą akcją edukacyjną, podnoszącą świadomość ekologiczną mieszkańców. Warto postawić na różnorodne formy przekazu, adekwatne do kosztów i zasięgu. Przekazywana informacja powinna być jednolita na terenie całego regionu objętego systemem. Kampania edukacyjno-informacyjna powinna być prowadzona tak, by mieszkańcy zdali sobie sprawę, że PSZOK to nie jest coś odrębnego, ale jest elementem spójnej, uporządkowanej całości, dzięki której w danej gminie (czy nawet regionie) prowadzona jest optymalna gospodarka odpadami, obejmująca zagospodarowanie różnych rodzajów odpadów. Dzięki takiej postawie lokalna społeczność stanie się świadoma ekologicznie i będzie postępowała zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami. Koszty kampanii informacyjno-promocyjnej należy uwzględnić podczas planowania inwestycji w PSZOK.

Ważne, aby sam PSZOK kreował postawy proekologiczne i wyjaśniał istotę swojej działalności. Warto w PSZOK-u realizować programy edukacji ekologicznej np. opracować broszury, skrypty dla nauczycieli. Informacje przygotowane przez PSZOK powinny być spójne z zasadami gospodarki odpadami, jakie są promowane w danej gminie/w PSZOK-u. W przypadku dużych gmin, dysponujących większymi PSZOK-ami, warto pomyśleć o ścieżkach edukacyjnych, wiatkach do prowadzenia, a nawet osobnych budynkach, w których będzie prowadzona edukacja ekologiczna. W takich przypadkach należy zatrudnić doświadczonych edukatorów, którzy w przystępny sposób będą przekazywali wiedzę w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska¹³.

Dobrą praktykę w tym obszarze wykazuje Centralny PSZOK w Polkowicach, obsługujący osiem gmin członkowskich Związku Gmin Zagłębia Miedziowego (w sumie ponad 70 tys. mieszkańców). Na obiekcie prowadzone są działania edukacyjno-informacyjne, które kształtują świadomość ekologiczną mieszkańców każdej grupy wiekowej. Podobne akcje podejmowane są również w PSZOK-u Wejherowo.

3.1.4. PUNKTY NAPRAW I PONOWNEGO UŻYCIA

Analiza istniejących WPGO na lata 2016-2022 wykazała, że w Polsce przy PSZOK-ach funkcjonuje 35 punktów napraw oraz 74 punkty ponownego użycia.

Jednym z pierwszych, pilotażowych punktów ponownego użycia realizowanych na terenie PSZOK-u jest utworzony w maju 2012 r. punkt „Drugie Życie”, który powstał w Poznaniu przy GRATOWISKU (Rys. 3). Z doświadczeń prowadzącego punkt jednoznacznie wynika, iż używane rzeczy bardzo szybko znajdują ponownych właścicieli, a ich asortyment jest bardzo szeroki. Obecne punkt jest bardzo często odwiedzany przez mieszkańców, którzy poszukują potrzebnych im przedmiotów.

Podobne punkty ponownego użycia (inaczej zwane „Kącik rzeczy używanych”) funkcjonują m.in. w Słupsku, Stalowej Woli (Rys. 4), Gorzowie Wlkp., Wejherowie. Działa również punkt w Szczecinie w Ekoporcie pod nazwą „Galeria Szpargałek” (Rys. 5)¹³.

Rys. 3. Plakat z punktu „Drugie życie”¹⁹

¹⁹ <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,28711834,miasto-sprzedaje-rzeczy-z-gratowiska-by-dac-im-drugie-zycie.html>

Rys. 4. Kącik rzeczy używanych Stalowa Wola²⁰

Rys. 5. Galeria Szpargalek, Szczecin²¹

²⁰ <https://www.mzk.stalowa-wola.pl/kat-prasa/kacik-rzeczy-uzywanych-otwarty-w-stalowej-woli-przyjmie-niepotrzebne-rzeczy/>

²¹ <https://szczecin.naszemiasto.pl/szczecinska-galeria-szpargalek-dzis-na-otwarciu-pojawil-sie/ar/c3-4454848>

Rodzaje produktów przyjmowanych w punktach ponownego użycia:

- meble (kanapy, krzesła, szafy, pufy i stoliki, regały, biurka),
- sprzęt elektryczny i elektroniczny (telewizory, drukarki, lampy, ekspresy do kawy, małe urządzenia AGD, tj. miksery, roboty kuchenne, gofrownice, żelazka, odkurzacze, sokowirówki, monitory komputerowe),
- zabawki (puzzle, maskotki, gry planszowe),
- dywany, chodniki, wykładziny,
- naczynia, wyroby ceramiczne i szklane, doniczki,
- sprzęt sportowy (rowery, rowerki dziecięce, narty, rolki, łyżwy),
- książki, komiksy, płyty CD,
- różne przedmioty zbierane w ramach akcji dla potrzebujących z ośrodków pomocy społecznej¹³.

Warto brać pod uwagę również zbieranie w takich punktach większej ilości:

- płytek ceramicznych, tapet, oklein, itp., które zostały niewykorzystane w trakcie przeprowadzonych remontów;
- drzwi, armatury łazienkowej (umywalki, toalety, baterie, brodziki, wanny) itp., które zostały wymontowane, a stan ich pozwala na dalsze użytkowanie¹³.

3.1.5. WSPÓŁPRACA MIĘDZYGMINNA

W Polsce współpraca międzygminna w zagospodarowaniu odpadami jest stosunkowo powszechna i realizowana w ramach Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach²². Ta ustawa stanowi podstawę dla organizacji systemu gospodarki odpadami, w tym współpracy międzygminnej.

²² Dz. U. 1996 Nr 132 poz. 622 z późn. zmianami

Przepisy te pozwalają na tworzenie związków międzygminnych lub innych form współpracy, które mają na celu efektywne zarządzanie odpadami na szczeblu regionalnym. Współpraca ta może obejmować różne aspekty gospodarki odpadami, w tym planowanie, budowę i utrzymanie infrastruktury, organizację punktów selektywnej zbiórki odpadów, a także przetwarzanie i unieszkodliwianie odpadów.

W praktyce wiele gmin decyduje się na współpracę, aby zwiększyć efektywność systemu gospodarki odpadami, podzielić się zasobami, a także zminimalizować koszty związane z inwestycjami w infrastrukturę. Współpraca międzygminna umożliwia również bardziej zintegrowane podejście do zagospodarowania odpadów na poziomie regionalnym, co może przyczynić się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska²³.

Przykładem takiej współpracy międzygminnej jest m.in. Komunalny Związek Gmin „Dolina Redy i Chylonki”. Związek został powołany w 1991 roku w oparciu o przepisy ustawy o samorządzie terytorialnym. W skład Związku wchodzi miasta i gminy: Gdynia, Sopot, Reda, Rumia, Wejherowo, Gmina Kosakowo, Gmina Szemud i Gmina Wejherowo. Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego (stan na 30.06.2020 r.) obszar Związku zamieszkuje łącznie 468 017 mieszkańców. Finansowanie Związku opiera się na składkach gmin wnoszonych proporcjonalnie do liczby mieszkańców, dochodach z własnej działalności gospodarczej w zakresie użyteczności publicznej oraz dotacji rządowych i pozarządowych. Związek jest dziś wspólnie z gminami właścicielem m.in. firmy „EKO DOLINA” sp. z o. o. w Łężycach, która eksploatuje nowoczesny zakład utylizacji i unieszkodliwiania odpadów²⁴.

3.2. EDUKACJA I ŚWIADOMOŚĆ

Zasady gospodarowania odpadami wprowadzane przez polskie i międzynarodowe prawo tworzą warunki dla funkcjonowania zrównoważonego rozwoju, natomiast edukacja ekologiczna gwarantuje prawidłowe działanie systemów gospodarki odpadami.

Edukacja i informacja w zakresie postępowania z odpadami jest nie tylko obowiązkiem gmin, ale również ma zasadniczy wpływ na efektywność ekonomiczną systemu gospodarki odpadami. W związku z

²³ <https://www.inforlex.pl/czasopisma/I02/2023/81/tresc,I02.2023.081.088000801,Miedzygminna-wspolpraca-odpadowa.html?selectedMagazineSymbolList=I02#:~:text=Mi%C4%99dzygminna%20wsp%C3%B3wpraca%20odpadowa%20Gminy%20mog%C4%85%20realizowa%C4%87%20zadania%20z,porz%C4%85dki%20nale%C5%BCy%20do%20obowi%C4%85zkowych%20zada%C5%84%20w%C5%82asnych%20ka%C5%BCdej%20gminy.>

²⁴ <https://kzg.pl/o-nas/organizacja/>

powyższym należy wszystkimi możliwymi kanałami próbować docierać do mieszkańców, mając na względzie różnorodne grupy docelowe (wiek), rodzaj zabudowy (wiejska, miejska) i możliwości odpowiednich, dostosowanych i adekwatnych nośników informacji/komunikacji, dostępnych w danej gminie⁹.

Sposoby i nośniki przekazywania informacji mieszkańcom:

- strony internetowe, dedykowane gospodarce odpadami w gminie,
- materiały multimedialne zamieszczone na stronach internetowych, dystrybuowane wśród mieszkańców oraz jednostek edukacyjnych (przedszkola, szkoły)
 - * filmy dotyczące prawidłowego postępowania z odpadami,
 - * ogłoszenia gmin i służb komunalnych w lokalnych mediach (portale internetowe, radio i telewizja),
- współpraca z lokalnymi mediami (Internet, prasa, radio, telewizja):
 - * wywiady, audycje, artykuły, spoty radiowe i telewizyjne, reklamy w gazetach.
 - * materiały dla prasy: informacje prasowe, komunikaty gmin/służb komunalnych,
- materiały drukowane:
 - * ulotki, wkładki, broszury dostosowanie do wieku odbiorcy (wskazane szczególnie w gminach wiejskich i małych miejskich, dla osób 50+, które mają ograniczone możliwości korzystania z nośników elektronicznych i Internetu),
 - * plakaty, w tym również wielkoformatowe, zamieszczane na gminnych tablicach informacyjnych, przystankach i środkach komunikacji lokalnej,
 - * materiały edukacyjne skierowane do nauczycieli i uczniów: scenariusze i koncepcje zajęć lekcyjnych, materiały edukacyjne dla uczniów,
 - * kalendarze (w tym szczególnie ścienne) o treści ekologicznej i odpadowej,

- * kolorowanki, krzyżówki, gry o tematyce ekologicznej i odpadowej, kierowane do odpowiednich grup dzieci,
- * druki, za pomocą, których dokonuje się opłaty za gospodarowanie odpadami (na rewersie np. biletów parkingowych – rozwiązanie dla dużych miast),
- * oznakowania na pojazdach gminnych i firm współpracujących w zakresie zagospodarowania odpadów (śmieciarki),

- cykliczne imprezy promocyjne dedykowane ekologii oraz lokalne – okolicznościowe, umożliwiające prowadzenie edukacji ekologicznej mieszkańców:

- * dni recyklingu, ekopikniki, dni otwarte PSZOK,
- * akcje ekologiczne, np. zbiórki odpadów za sadzonki/gadżety,
- * konkursy ekologiczne,
- * imprezy lokalne (dni miasta, festiwale, festyny, dożynki, pikniki),
- * zebrania mieszkańców, spotkania parafialne, spotkania klubów seniora,
- * warsztaty, seminaria, konferencje lokalne,
- * wystawy szczególnie o tematyce związanej z ochroną środowiska;

- aplikacje mobilne, dedykowane gospodarce odpadami w gminie (wskazane szczególnie w dużych miastach powyżej 250 tys. mieszkańców),

- ekogadżety (długopisy, zakładki do książek, odbłaski, kolorowanki itp ¹³).

3.3. FINANSOWANIE I OPŁATY

Na podstawie przepisów ustawy z 13.09.1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach od 1.07.2013 r. wprowadzony został system gospodarowania odpadami komunalnymi, zgodnie z którym podmiotami odpowiedzialnymi za odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych są gminy. Gminy

obligatoryjnie przejęły te obowiązki od właścicieli nieruchomości. W związku z tym właściciele nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy, nie mogą podpisywać indywidualnych umów na odbieranie odpadów komunalnych z przedsiębiorstwem zajmującym się świadczeniem usług wywozu śmieci i nieczystości oraz nie uiszczają bezpośrednio na ich rzecz płatności z tego tytułu. Opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi właściciele nieruchomości są zobowiązani ponosić na rzecz gminy, na terenie której są położone ich nieruchomości. To jest istotne właściciele nieruchomości ponoszą opłaty bezwzględnie z mocy samego prawa²⁵.

Koszty funkcjonowania systemu obejmują:

- odbieranie, transport, zbieranie, odzysk i unieszkodliwianie odpadów komunalnych,
- tworzenie i utrzymanie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- obsługę administracyjną systemu,
- edukację ekologiczną w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami.

Z pobranych opłat gmina może pokryć również koszty wyposażenia nieruchomości w pojemniki lub worki do zbierania odpadów komunalnych oraz koszty utrzymywania pojemników w odpowiednim stanie sanitarnym, porządkowym i technicznym. Z pobranych opłat co gospodarowanie odpadami komunalnymi gmina może pokryć koszty utworzenia i utrzymania punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami. Również z pobranych opłat co gospodarowanie odpadami komunalnymi gmina może pokryć koszty usunięcia odpadów komunalnych z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania i magazynowania w rozumieniu ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach²⁶.

Dodatkowo gminy mogą otrzymywać dotacje i subsydia od władz centralnych, regionalnych lub unijnych na projekty związane z gospodarką odpadami. Te środki mogą być przeznaczone na inwestycje w infrastrukturę, zakup sprzętu do segregacji odpadów, czy też edukację ekologiczną.

²⁵ Lewandowski T., Sowiński R. „Finansowanie systemu gospodarowania odpadami w gminach” , Wyd. Wolter Kluwer, Warszawa 2020

²⁶ https://ios.edu.pl/wp-content/uploads/2021/11/55848_gospodarka_odpadami_3.pdf

4. PODSUMOWANIE I REKOMENDACJE

Najlepsze praktyki w dziedzinie gospodarki odpadami komunalnymi obejmują szeroki zakres działań, które mają na celu efektywne zarządzanie odpadami, promowanie zrównoważonego gospodarowania zasobami oraz edukację społeczną. Punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) stanowią kluczowy element tego systemu, umożliwiając mieszkańcom oddawanie różnorodnych odpadów, które podlegają selektywnej zbiórce i recyklingowi. Lokalizacja PSZOK oraz odpowiednie dostosowanie godzin pracy mają istotny wpływ na efektywność ich działania. Kampanie informacyjne są niezbędne do promowania świadomości ekologicznej i zachęcania mieszkańców do korzystania z usług PSZOK. Ponadto, punkty napraw i ponownego użytku pozwalają na ponowne wykorzystanie przedmiotów i redukcję ilości odpadów, co jest istotnym krokiem w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Współpraca międzygminna oraz odpowiednie finansowanie i opłaty stanowią dodatkowe elementy wspierające skuteczne zarządzanie odpadami.

Rekomendacje obejmują:

- Kontynuację działań edukacyjnych - niezmiennie istotne jest kontynuowanie kampanii edukacyjnych i informacyjnych, które mają na celu podnoszenie świadomości społecznej na temat gospodarki odpadami. Regularne organizowanie warsztatów, spotkań informacyjnych, prezentacji oraz dystrybucja materiałów edukacyjnych w różnych formach (np. ulotek, plakatów, filmów) jest kluczowe dla zaangażowania społeczności lokalnej.
- Rozwój sieci PSZOK - należy dążyć do dalszego rozwoju i rozbudowy sieci punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. W szczególności, należy zwrócić uwagę na obszary, gdzie brakuje dostępu do takich punktów oraz na obszary o większej gęstości zaludnienia, aby umożliwić łatwy dostęp mieszkańcom.
- Promowanie współpracy międzygminnej - współpraca międzygminna jest kluczowa dla efektywnego zarządzania odpadami na szczeblu regionalnym. Należy kontynuować i rozwijać inicjatywy współpracy, które umożliwią wymianę doświadczeń, zasobów oraz wspólne inwestycje w infrastrukturę gospodarki odpadami.
- Dostosowanie opłat i finansowanie - ważne jest monitorowanie i dostosowywanie opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi w taki sposób, aby pokrywały one koszty funkcjonowania systemu, w tym odbierania, transportu, segregacji i recyklingu odpadów. Ponadto, warto kontynuować

starania o pozyskiwanie dotacji i subsydiów na projekty związane z gospodarką odpadami, aby zminimalizować obciążenie finansowe dla gmin i mieszkańców.

- Badanie efektywności działań - regularne monitorowanie i ocena efektywności działań podejmowanych w ramach gospodarki odpadami komunalnymi są kluczowe dla identyfikacji obszarów wymagających ulepszeń oraz dla oceny osiągniętych rezultatów. Badania te powinny być podstawą do podejmowania dalszych działań i dostosowywania strategii zarządzania odpadami.